

Удирдлагаас авах өрөнүүчий асуулга

Байгууллагын нэр	Луус сум /ОНХС/
Асуулгад хариулсан	Засаг дарга Б.Өлзийхишиг
Асуулга авсан	Дотоод аудитор Б.Батсайхан
Огноо	2023 оны 05 сарын 24-ны өдөр
Байгууллагын үндсэн мэдээлэл	
1. Байгуулгасан огноо, шийдвэрийн дугаар, улсын бүртгэлд бүртгэгдсэн регистрийн дугаар	1992 онд байгуулгасан. Регистр 9033289
2. Байгууллагын нэр, хаяг, утас, цахим хуудас	99099129 ЗДТГ
3. Төмийн хэлбэр	Төрийн
4. Ажиллагсдын тоо	
5. Жилийн тесөв	1,239.3
6. Харьяа байгууллагын тоо	-
7. Удирлагын нэр, албан тушаал, томилогдсон огноо.	Б.Өлзийхишиг Засаг дарга 2020.12.01
8. Удирдлагын ажлаа тайлагнадаг ТЕЗ / эсвэл ТУЗ/-ийн нэр	Аймгийн Засаг дарга Ц.Мөнхбат
Байгууллагын талаар ойлголт олж авах:	
1. Байгууллагын стратеги, зорилго зорилт.	Төрийн албан хаагчдыг удирдлага арга зүйгээр ханган, төрийн захиргааны байгууллагын үйл ажиллагаанд хамаарах хууль тогтоомжийг хэрэгжүүлж, төрийн албаны ёс зүй, түргэн шуурхай, шударга, ил тод байдлыг эрхэмлэн ард иргэдээ дээдлэн, төрийн үйлчилгээгээрээ тэргүүлэн ажиллана.
- ЭРХЭМ ЗОРИЛГО	Төрийн албан хаагчдаар хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийг хангуулж, ард иргэдэд төрийн үйлчилгээг түргэн шуурхай, чирэгдэлгүй хүргэж, төрийн албыг тогтвортой, үр өгөөжтэй явуулах нөхцөлийг бүрдүүлэх
2. Байгууллагын үндсэн үйл ажиллагаа:	Төрийн үйлчилгээ, орон нутгийн хөрөнгө оруулалт
3. Байгууллагын үйл ажиллагаанд ашиглагддаг гол хууль тогтоомж, бодлого, дүрэм, журам:	Төсвийн тухай хууль, Сангийн сайдын 2021 оны 86 дугаар тушаал “ Орон нутгийн хөгжлийн сангийн үйл ажиллагааны журам” Төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа ажил үйлчилгээ худалдан авах тухай хууль
4. Байгууллагын засаглалын бүтэц	Засаглах удирдлага Аймгийн ТЕЗахирагч Гүйцэтгэх удирдлага Сумын ТЕЗахирагч Дотоод аудит- ТЕЗ-ийн дэргэдэх Санхүүгийн хяналт, дотоод аудитын албанаас дотоод аудит хийдэг
5. Байгууллагын эрсдлээ тодорхойлж, үнэлдэг үү. Бууруулах талаар ямар арга хэмжээ авдаг вэ?	Байгууллага өөрөө эрсдэлээ тодорхойлдог
6. Байгууллагын дотоод хяналтаа хэрхэн хэрэгжүүлдэг вэ?	ИТХ-аас хяналт шалгалт хийдэг.
7. Байгууллагад тулгамдаж байгаа ямар эрсдэлтэй асуудал байгаа вэ?	Төсөв хүрэлцэхгүй учираас тендер дахин зарлах, орон нутагт барилгын эрхтэй компани байхгүй. А3 тай мэргэшсэн албан хаагч дутагдалтай
8. Дотоод аудитыг ямар асуудалд илүү анхаарал хандуулахыг хүсэж байна вэ?	Зөвлөн туслах, эрсдэлээс сэргийлэх

Асуулгад үнэн зөв мэдээлэл өгсөн: ..... /Б.Өлзийхишиг/

Асуулга авсан: ..... /Б.Батсайхан/

Байгууллагын засаглалын талаар нарийвчилсан асуулга, аудиторын дүгнэлт

Байгууллагын нэр	Луус сумын /ОНХС/
Асуулгад хариулсан	Засаг дарга Б.Өлзийхишиг
Асуулга авсан	Дотоод аудитор Б.Батсайхан
Огноо	2023 оны 05 сарын 24-ны өдөр

Засаглах удирдлагын талаархи мэдээлэл

1. Засаглах удирдлагын нэр	Сумын засаг дарга Б.Өлзийхишиг
2. Засаглах удирдлагын эрх ба Үүрэг	Сумын Засаг дарга харьялах нутаг дэвсгэрийн хэмжээнд дараах бүрэн эрхийг хэрэгжүүлнэ: 59.1.1. хууль тогтоомж, Засгийн газар болон харьялах дээд шатны Засаг даргын шийдвэрийг хэрэгжүүлэх; 59.1.2. иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлаас гарсан шийдвэрийг хэрэгжүүлэх; 59.1.3. сумын эдийн засаг, нийгмийн хөгжлийн асуудлаар төлөвлөгөө, хөтөлбөрийн төсөл боловсруулж сумын иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хуралд оруулан хэлэлцүүлэх, гарсан шийдвэрийг хэрэгжүүлэх; 59.1.4. сумын төсвийн төсөл, түүний тодотголын төслийг боловсруулах, хэлэлцүүлэх, батлуулах, төсвийн гүйцэтгэлийг зохион байгуулж, сумын иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хуралд тайлгаха;
3. ТУЗ-ийн гишүүд	байхгүй
ТУЗ-ийн төсөв	

Засаглах удирдлагын оролцооны талаар

1. Байгууллагын стратеги, зорилго зорилтыг тодорхойлоход оролцдог эсэх Сум байгууллагын стратеги төлөвлөгөөг боловсруулж батлуулсан	
2. Байгууллага эрсдлээ хэрхэн удирдаж байгаад, мөн эрсдлийг бууруулахад чиглэсэн дотоод хяналтыг хэрхэн хэрэгжүүлж байгаад хяналт тавьдаг эсэх	
Монгол Улсын Засгийн Газрын 2011 оны 311 дүгээр тогтоолын дагуу байгуулагад дотоод хяналтын нэгжийг байгуулсан	
3. Байгууллагын дотоод ёс зүй, үнэт зүйлсийг үнэлж, дэмждэг эсэх Засаглах удирдлагын зүгээс төрийн албан хаагчийн ёс зүйн дүрмийг мөрдүүлдэг.	
4. Гүйцэтгэх удирдлагын ажлын үр дүнтэй байдлыг үнэлж, хариуцлага тооцдог эсэх Байгууллагын гүйцэтгэх удирдлагын ажлын үр дүнг салбарт хийсэн ажил, гүйцэтгэлийн тайлгнаалт зэргийг харгалзан хагас, бүтэн жилээр дүгнэн, сумын Засаг даргын захирамжийг үндэслэн урамшуулалт олгодог.	

Бусад холбоотой асуудал

1. Засаглах удирдлага ба гүйцэтгэх удирдлагын хооронд түвшинд эрсдэл, хяналтын талаар мэдээлэл солилцдог эсэх: Хөндлөнгийн болон дотоод аудитын үр дүн дүгнэлтээс эрсдэлийг олж харж ажилдаа үнэлэлт хийж байна. Байгууллагад учирч байгаа төсөв санхүү, тоног төхөөрөмж гэх мэт холбоотой асуудлуудыг тухай бүр санал солилцдог.	
2. Хөндлөнгийн ба дотоод аудит, бусад хяналтын байгууллагуудын хооронд, эсвэл эдгээр байгууллагууд болон засаглах удирдлага, гүйцэтгэх удирдлагын хооронд хангалттай , үр дүнтэй харилцаа байгаа юу? Засаглах удирдлага, гүйцэтгэх удирдлагын хооронд шаардлагатай тохиолдолд тухай бүр харилцан ажилладаг.	
3. Байгууллагын засаглалтай холбоотой ямар эрсдэлүүд байна бэ	

ДОТООД АУДИТЫН АЖЛЫН БАРИМТ: АБ 1002

Хүний нөөц дутмаг

БАЙГУУЛЛАГЫН ЗАСАГЛАЛЫН ТАЛААР АУДИТОРЫН ДҮГНЭХ ХЭСЭГ: (ярилцлагын үр дүн, олж авсан мэдээлэл, баримт материалд үндэслэн аудитор дүгнэх, өгөх зөвлөмжөө тодорхойлох)

1. Засаглалын төлөвшлийн түвшний үнэлгээ

Засаглах удирдлагын үүрэг роль	4-р түвшин буюу удирдсан (Засаглах удирдлага үйл ажиллагааны журамтай, байнгын үйл ажиллагаатай.)
Дотоод аудитын нэгжийн үүрэг роль	2-р түвшин буюу томьёолсон (Дотоод аудитын нэгж гүйцэтгэлийн аудит, ур чадварт сууриссан баг байхгүй, эрсдэлд сууриссан аудит хийдэггүй)
Стратеги ба эрсдэлийн удирдлага	1-р түвшин буюу эхлэлийн (Засаглах удирдлагаас стратеги, зорилго зорилтыг батлан гаргах боловч эрсдэлийг тодорхойлдоггүй)
Ёс зүй ба үнэт зүйлс	3-р түвшин буюу томьёолсон (Ёс зүй, үнэт зүйлсийн талаар харилцаанд байнга ашигладаг. Ажилтнууд үнэт зүйлсээ эрхэмлэн, ёс зүйтэй ажиллаж байгаа эсэхийг үнэлэх системтэй.)
Хүний нөөц ба хариуцлагын тогтолцоо	3-р түвшин буюу томьёолсон (Ажилтнуудын үүрэг хариуцлагыг тодорхойлж мөрддэг, албан тушаалын тодорхойлолтыг хэрэгжүүлдэг, эрх мэдэл шилжүүлэлт, орлон гүйцэтгэх хуваарийг албажуулсан, сургалтын төлөвлөгөөтэй, засаглах удирдлагаас хүний нөөцийн бодлогын хэрэгжилт, хөрөнгө оруулалтаа үнэлдэг)
Хяналт, шинжилгээ, үнэлгээ	1-р түвшин буюу давтамжтай (Хяналт-шинжилгээ, үнэлгээг хийдэггүй)

ДОТООД АУДИТЫН АЖЛЫН БАРИМТ: АБ 1002

Гадаад ба дотоод харилцаа	2-р түвшин буюу давтамжтай (Гадаад, дотоод харилцааны бүхий л түвшинд мэдээллийн технологи ашигладаг)
Гадаад ба дотоод тайлагнал ба ил тод байдал	3-р түвшин буюу томьёолсон (тайлагналы хэсэгт мэдээллийн технологи ашигладаг. Хууль тогтоомжоор шаардсан ил тод байдлын шаардлагыг бүрэн хангадаг.)
2. Байгууллагын засаглах удирдлагатай холбоотой одоо мөрдэж байгаа хууль тогтоомжийн шаардлагыг хангаж байна уу?	Төрийн албаны тухай хууль, Төрийн албан хаагчийн цалин
3. Байгууллагын засаглал нь олон улсад хүлээн зөвшөөрөгдсөн бенчмарк жишиг (COSO, ISO гэх мэт)-тэй нийцэж байна уу?	Үгүй

Асуулгад үнэн зөв мэдээлэл өгсөн ..... /Б.Өлзийхишиг/

Асуулга авсан: ..... /Б.Батсайхан/

Байгууллагын эрсдлийн удирдлагын талаар нарийвчилсан асуулга, аудиторын дүгнэлт

Байгууллагын нэр	Луус /ОНХС/
Асуулгад хариулсан	Засаг дарга Б.Өлзийхишиг
Асуулга авсан	Дотоод аудитор Б.Батсайхан
Огноо	2023 оны 05 сарын 24-ны өдөр

Байгууллагын эрсдлийн удирдлагын талаар мэдээлэл

1. Эрсдлийн удирдлагын бодлого журамтай эсэх
Байхгүй
2. Эрсдлийн удирдлагын тусдаа газар нэгжтэй эсэх
Тусдаа нэгж байхгүй.
3. Үйл ажиллагаа энгийн эсвэл нарийн төвөгтэй эсэх
Энгийн
4. Байгууллагын стратеги, зорилго зорилтыг хангахад ямар эрсдлүүд одоо тулгарч байгаа эсвэл цаашид бий болохоор байна бэ?
➤ Боловсон хүчин, хүний нөөцийн дутагдал
5. Гол эрсдлийг бүртгэж, үнэлж, албажуулдаг уу?
Эрсдлийн бүртгэл байхгүй
6. Байгууллагын стратеги, зорилго зорилтыг хангахад сергээр нэлөөлөх гол эрсдлийг бууруулах, эрсдэл үүсэхээс урьдчилан сэргийлэх ямар арга хэмжээ авдаг бэ?
Байгууллагын гадна дотор талыг бүрэн камержуулсан.
- ОНХС-аар шийдвэрлэсэн.
7. Байгууллагад тулгарч байгаа эрсдлийн талаар засаглах удирдлага болон байгууллагын бусад нэгж, ажилтнуудад мэдээлдэг үү?
➤ Тухай бүр удирдлагын шуурхай хуралд танилцуулдаг.
➤ ЗДТГ-ын болон байгууллагуудын ажилчид албан хаагчдын хурал хийж бодит байдлыг танилцуулж цаашид хэрэгжүүлэх үйл ажиллагаагаа хамтран шийдвэрлэдэг.
8. Тулгарч байгаа эрсдэл нь “эрсдлийн дуршил /аппетит/-аас доош хэмжээнд байгаа эсэхийг үнэлдэг үү?
Үгүй
9. Байгууллагад тулгамдаж байгаа мэдээллийн технологийн холбоотой эрсдэлтэй асуудал байгаа юу?
Интернет сүлжээний хурд муу сайжруулах шаардлагатай,
10. Байгууллагад тулгамдаж байгаа залилангийн эрсдэлтэй асуудал байгаа юу?
Ямар нэгэн тохиолдол гаралттай.
11. Байгууллага залилангийн эрсдэлээс сэргийлэхний тулд ямар арга хэмжээ авдаг вэ?
Ямар нэгэн тохиолдол гаралттай учраас хариулт өгөх боломжгүй байна.
12. Дотоод аудитаар эрсдлийн удирдлагын ямар асуудалд илүү анхаарал хандуулахыг хүсч байна вэ? байхгүй

Байгууллагын эрсдлийн удирдлагын талаар аудиторын дүгнэх хэсэг

1. Байгууллагын эрсдлийн удирдлагын төлөвшлийн үнэлгээ	
Эрсдлийн дуршил /аппетит/-г тодорхойлж ашиглах	1-р түвшин буюу эхлэлийн. (Байгууллагын хэмжээнд эрсдэлийн аппетитийг тогтоогоогүй)
Эрсдлийн үнэлгээ хийх	1-р түвшин буюу эхлэлийн. (Мэргэжлийн байгууллагаар болон дотооддоо эрсдэлийн үнэлгээ хийлгээгүй)
Эрсдлийн талаар нэгдсэн ойлголт, чиг хандлага	2-р түвшин буюу давтамжтай. (Эрсдэлийн талаар ойлголт байгууллагын хэмжээнд тогтсон, нэгдсэн ойлголтод хүрээгүй)

ДОТООД АУДИТЫН АЖЛЫН БАРИМТ: АБ 1003

Эрсдлийн мэдээллийг ашиглах	2-р түвшин буюу давтамжтай. (Эрсдэлийн үнэлгээний үр дүнд эрсдэлийн мэдээллийн санд үүсээгүй)
Тодорхойлсон эрсдлийг хэрхэн удирдаж байгаад дүн шинжилгээ хийх	1-р түвшин буюу эхлэлийн. (Эрсдэлийн үнэлгээнд хийгдээгүй)
Эрсдлийг үнэлэх явцдаа залилан байгаа эсэхийг харгалзан үздэг эсэх	1-р түвшин буюу эхлэлийн. (Байгууллагын эрсдэлийн үнэлгээ хийгээгүй ч залилангийн чаналтай зүйл илэрээгүй)
Эрсдлийн удирдлагын дотоод хяналтын системд үзүүлэх нөлөөллийг тодорхойлж үнэлэн	1-р түвшин буюу эхлэлийн. (Эрсдэлийн удирдлагын дотоод хяналтын системд үзүүлэх нөлөөллийг тодорхойлоогүй)
1. Байгууллагын эрсдлийн удирдлагатай холбоотой одоо мөрдөж байгаа хууль тогтоомжийн шаардлагыг хангаж байна уу? Үгүй	
2. Байгууллагын эрсдлийнг удирдлага нь олон улсад хүлээн зөвшөөрөгдсөн бенчмарк жишиг /COSO, ISO гэх мэт/-тэй нийцэж байна уу? Үгүй	

Асуулгад үнэн зөв мэдээлэл өгсөн: ..... /Б.Өлзийхишиг/

Асуулга авсан: ..... /Б.Батсайхан/

Байгууллагын дотоод хяналтын тогтолцооны талаар нарийвчилсан асуулга ба аудиторын дүгнэлт

Байгууллагын нэр	Луус сум ОНХС
Асуулгад хариулсан	Засаг дарга Б.Өлзийхишиг
Асуулга авсан	Дотоод аудитор Б.Батсайхан
Огноо	2023 оны 05 сарын 24 ны өдөр

Байгууллагын дотоод хяналтын тогтолцооны талаар мэдээлэл			
1. Дотоод хяналтын бодлого журамтай эсэх			
Засгийн газрын 2011 оны 311 дүгээр тогтоолын хавсралт “Аж ахуйн нэгж, байгууллагын үйл ажиллагаанд дотоод хяналт шалгалтыг зохион байгуулах нийтлэг журам”-ын хурээнд “Дотоод хяналт шалгалтын журам”-ыг батлан мөрдөж ажиллаагүй.			
2. Дотоод хяналтын тусдаа газар нэгжтэй эсэх			
Удирдлагын шийдвэрээр “Дотоод хяналтын комисс” байгуулсан боловч хяналт шалгалт хийгээгүй.			
3. Байгууллагын дотоод хяналтын орчинг бүрдүүлж байгаа дараах элементүүдийг хэрхэн баримтжуулсан бэ?			
Үндсэн элементүүд	Тийм	Үгүй	Холбогдох баримт бичгийн нэр
Шударга байдал ёс зүйн үнэт зүйлс	Тийм		Төрийн албан хаагчийн ёс зүйн дүрмийг баримталдаг
Удирдлагын хандлага, ур чадвар, арга барил	Тийм		Албан тушаалын тодорхойлолтод тавигдах шаардлагад тодорхой тусгасан. Удирдлагын тушаал шийдвэрийн үндэслэлээ зөв тодорхойлсон байдал.
Зохион байгуулалтын бүтэц	Тийм		Даргын тушаалаар бүтэц орон тоо, цалинг тогтоосон.
Эрх мэдэл, үүрэг хариуцлагын хуваарилалт	Тийм		Ажиллагсдын албан тушаалын тодорхойлолтод тусгасан.
Хүний нөөцийн бодлого, боловсон хүчний ур чадвар	Тийм		Стратеги төлөвлөгөө, байгууллагын хүний нөөцийн бодлогын журам, сургалтын хөтөлбөрт тусгагдсан.
4. Байгууллагад бодитойгоор хэрэгжиж байгаа “урьдчилан сэргийлэх хяналт”-ыг нэрлэнэ үү. Эдгээрээс аль нь гол хяналт вэ?			
<ul style="list-style-type: none"> • Цахим цаг бүртгэл ERP • Биечлэн цаг бүртгэл хийдэг. 			
5. Байгууллагад бодитойгоор хэрэгжиж байгаа “илрүүлэх хяналт”-ыг нэрлэнэ үү? Эдгээрээс аль нь гол хяналт бэ?			
<ul style="list-style-type: none"> • Цаг бүртгэл ERP 			
6. Байгууллагад бодитойгоор хэрэгжиж байгаа “гараар хийгддэг хяналт” эсвэл “автоматаар/системээр хэрэгждэг хяналт”-ыг нэрлэнэ үү? Эдгээрээс аль нь гол хяналт бэ?			
Камерын автомат хяналт. Их цэвэрлэгээ, хог хаягдал зайлцуулах гэх мэт			
7. Байгууллагад бодитойгоор хэрэгжиж байгаа “хамгийн олон давтамжтай хийгддэг хяналт”-ыг нэрлэнэ үү? Эдгээрээс аль нь гол хяналт бэ?			
<ul style="list-style-type: none"> • Ажлын бүтээмжийн тал дээр 			
8. Дотоод аудитаар дотоод хяналтын системийн талаар ямар асуудалд илүү анхаарал хандуулахыг хүсч байна вэ?			
Хүн хүчний нөөц			
Байгууллагын дотоод хяналтын тогтолцооны талаар аудиторын дүгнэх хэсэг			
1. Байгууллагын дотоод хяналтын тогтолцооны төлөвшлийн үнэлгээ			
Дотоод хяналтын орчин			

ДОТООД АУДИТЫН АЖЛЫН БАРИМТ: АБ 1004

Шудрага байдал, ёс зүйн үнэлэмжийг тогтоох	3-р түвшин буюу томьёолсон. (Шудрага байдал, ёс зүйн үнэлэмжийг журмаар маш тодорхой, ойлгомжтой тусгасан)
Засаглах удирдлага нь гүйцэтгэх удирдлагаас хараат бус байх, дотоод хяналтыг бурдүүлэх, хэрэгжүүлэхэд хяналт тавих	2-р түвшин буюу давтамжтай. (Засаглах байгууллагаас удирдлагад хяналт тавих үйл ажиллагаа хийгдээгүй)
Байгууллагын зорилготой уялдуулан гүйцэтгэх удирдлага байгууллагын бүтэц, тайлاغнах үе шат, эрх мэдэл ба хариуцлагыг тодорхойлох	3-р түвшин буюу томьёолсон. (Байгууллагын бүтэц, тайлагнах үе шат, эрх мэдэл ба хариуцлагын журамтай, зорилготой уялдсан)
Чадвартай ажилтан авах, хөгжүүлэх болон хадгалахад чиглэсэн хүний нөөцийн бодлоготой байх	3-р түвшин буюу томьёолсон. (Байгууллагын стратеги зорилго хүний нөөцийн бодлоготой уялдсан)
Ажилтан бүр дотоод хяналтын үүрэг хариуцлагыг хүлээдэг байх	3-р түвшин буюу томьёолсон. (Ажилтны үүрэг хариуцлагыг байгууллагын стратеги, зорилготой уялдуулсан)
Хяналтын үйл ажиллагаа	
Эрсдлийг “Эрсдлийн аппетит” / хүлээн зөвшөөрөх түвшин/хүртэл бууруулахад чиглэсэн хяналтын үйл ажиллагааг тодорхойлох	1-р түвшин буюу эхлэлийн. (Байгууллагын дотоод хяналтын комиссын үйл ажиллагаа явагдаагүй)
Мэдээллийн технологид ерөнхий хяналтуудыг хэрэгжүүлэх	1-р түвшин буюу эхлэлийн. (Мэдээллийн технологид дотоод хяналтын үйл ажиллагаа хэрэгжүүлдэггүй)
Дотоод хяналтын үйл ажиллагааг бодлого, журамд тусгах замаар хэрэгжүүлэх	2-р түвшин буюу давтамжтай. (Байгууллагын түвшинд хэрэгжүүлэх дотоод хяналтын үйл ажиллагааг тодорхойлон ч зарим талаар дутагдалтай)
Мэдээлэл дамжуулалт ба харилцаа	
Дотоод хяналтын чиг үүргийг дэмжихүйц чанартай мэдээллийг олж авч, ашигладаг байх.	2-р түвшин буюу давтамжтай. (Холбогдох мэдээлэлийг шууд ашигладаг)
Дотоод хяналтын мэдээллийг дотооддоо дамжуулдаг байх	3-р түвшин буюу томьёолсон. (Засаглах болон гүйцэтгэх удирдлагын хооронд дотоод хяналт хийдэггүй ч үйл ажиллагааны талаар давтамжтай хугацаанд мэдээлэл солилцдог)
Дотоод хяналтын чиг үүрэгт нөлөөлөх асуудлуудын талаар гадаад талуудтай харилцах	3-р түвшин буюу томьёолсон. (Дотоод хяналтын чиг үүргийн талаар гадаад талуудтай үр дүнтэй харилцаа үүсгэж чаддаг)
Мониторинг	
Дотоод хяналтын үйл ажиллагаанд байнгын эсвэл тусдаа үнэлгээ хийх	1-р түвшин буюу эхлэлийн. (Дотоод хяналтын үйл ажиллагааг үнэлдэггүй)
Засаглах ба гүйцэтгэх удирдлагад дотоод хяналтын үйл ажиллагааны сул талыг мэдээлэх	1-р түвшин буюу давтамжтай. (Байгууллагын дотоод хяналт байхгүй)
<p>2. Байгууллагын дотоод хяналтын тогтолцоотой холбоотой одоо мөрдөж байгаа хууль тогтоомжийн шаардлагыг хангаж байна уу</p> <p>Монгол Улсын Засгийн Газрын 2011 оны 311 дүгээр тогтоолоор батлагдсан “Аж ахуйн нэгж, байгууллагын үйл ажиллагаанд дотоод хяналт шалгалтыг зохион байгуулах нийтлэг журам”-ыг хэрэгжүүлж ажилладаггүй.</p>	

ДОТООД АУДИТЫН АЖЛЫН БАРИМТ: АБ 1004

3. Байгууллагын дотоод хяналтын тогтолцоо нь олон улсад хүлээн зөвшөөрөгдсөн бенчмарк жишиг /COSO, ISO гэх мэт/-тэй нийцэж байна уу
Үгүй.

Асуулгад үнэн зөв мэдээлэл өгсөн: ..... /Б.Өлзийхишиг/

Асуулга авсан: ..... /Б.Батсайхан/

ЭРСДЛИЙН УРЬДЧИЛСАН ҮНЭЛГЭЭ

№	Учирч болох эрсдлүүд	Тохиолдох магадлал	Нөлөөлөл	Үнэлгээ
1	Хууль журмын хэрэгжилт	2	2	4
2	Орон нутгийн хөгжлийн сангийн зарцуулалт	2	2	4
3	Ашиг сонирхолын зөрчил үүсэх эрсдэл	2	2	4

ДОТООД АУДИТЫН АЖЛЫН БАРИМТ: АБ 2000

БАТЛАВ. Санхүүгийн хяналт, дотоод аудитын албаны
даргын албан үүргийг түр орлон гүйцэтгэгч /С.Бархасмаа/
2023 оны 5 сарын 24 өдөр

ДОТООД АУДИТЫН АЖЛЫН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

Аудитын объект: Дундговь аймаг Луус сумын ОНХС

Аудитын ажлын зорилго.

Луус сумын ОНХС-ийн засаглал, эрсдлийн удирдлага, дотоод хяналтын үйл явцуудын үр нөлөөтэй байдлыг үнэлж дүгнэх, тус сангийн үйл ажиллагааг сайжруулахад чиглэсэн зөвлөгөө өгөх замаар ОНХСангийн үнэ цэнийг нэмэгдүүлэх зорилготой.

Аудитын хамрах хүрээ:

- ОНХСангийн засаглал, эрсдлийн удирдлага болон дотоод хяналтын үйл явцыг үнэлэх
- 2022, 2023 оны 3-р сарын төсөв санхүүгийн үйл ажиллагаа

Аудитын хамрах хүрээний хязгаарлалт:

Хязгаарлалтгүй

Аудитад хамрагдах тайлантууд хугацаа: 2022.01.01-2023.04.30

Аудитын ажлын дэлгэрэнгүй төлөвлөгөө:

№	Үйл ажиллагааны агуулга	Хэрэгжүүлж эхлэх дуусах хугацаа	Хариуцах ажилтан
1	Аудитын объектын мэдээлэл цуглуулах	05/24	05/27
2	Засаглал, эрсдлийн удирдлага, дотоод хяналтын тогтолцооны талаар асуулга авах, холбогдох бичиг баримттай танилцах, төлөвшлийг тодорхойлох	05/24	05/27
3	Эрсдлийн урьдчилсан үнэлгээ	05/24	05/27
4	Илэрсэн асуудлын нэгтгэл гаргаж, байгууллагын удирдлагатай хэлэлцэх	05/24	05/27
5	Аудитын тайлан бэлтгэх	05/24	05/27
6	Аудитын тайланг удирдлагад танилцуулах уулзалт хийх	05/24	05/27

Боловсруулсан: Б.Батсайхан

ДОТООД АУДИТАД ШААРДЛАГАТАЙ МАТЕРИАЛЫН ЖАГСААЛТ

Аудитын объект

Дотоод аудитын баг нь байгууллагын удирдлагатай 2023 оны 5 сарын 26 –нд уулзалт хийхээр товлож байна. Иймд уулзалтаас өмнө доорхи бичиг баримтуудыг урьдчилан бэлтгэж, аудитын багт бүрэн гаргаж өгөхийг хүсэж байна.

№	Бичиг баримтын нэр	Гаргаж өгөх хугацаа	Хүлээн авсан эсэх	Бичиг баримтаар хангасан ажилтан	Бичиг баримтыг хүлээн авсан аудитын ажилтан
1	Байгууллагын гэрчилгээ, дотоод журам, дотоод хяналтын тайлан	05/24	Тийм	Э.Сумъяажаргал	Б.Батсайхан
3	ОНХС-ийн 2022, 2023 оны ИТХ-ын төсөв баталсан тогтоол	05/24	Тийм	Э.Сумъяажаргал	Б.Батсайхан
4	ОНХСийн хөрөнгөөр хийгдэх бараа, ажил, үйлчилгээний иргэдийн санал нэгтгэл, эрмбэлсэн жагсаалт, зураг төсөв, ТЭЗҮ, тооцоо	05/24	Тийм	Э.Сумъяажаргал	Б.Батсайхан
5	2022 оны ОНХС-ийн санхүүгийн баримтууд, аудитын дүгнэлт, тайлан	05/24	Тийм	Э.Сумъяажаргал	Б.Батсайхан
6	ОНХС-тай холбогдон гарсан шийдвэр	05/24	Тийм	Э.Сумъяажаргал	Б.Батсайхан
7	Худалдан авах ажиллагаа зохион байгуулсан эсэх түүнтэй холбоотой баримт	05/24	Тийм	Э.Сумъяажаргал	Б.Батсайхан

Боловсруулсан:

Б.Батсайхан

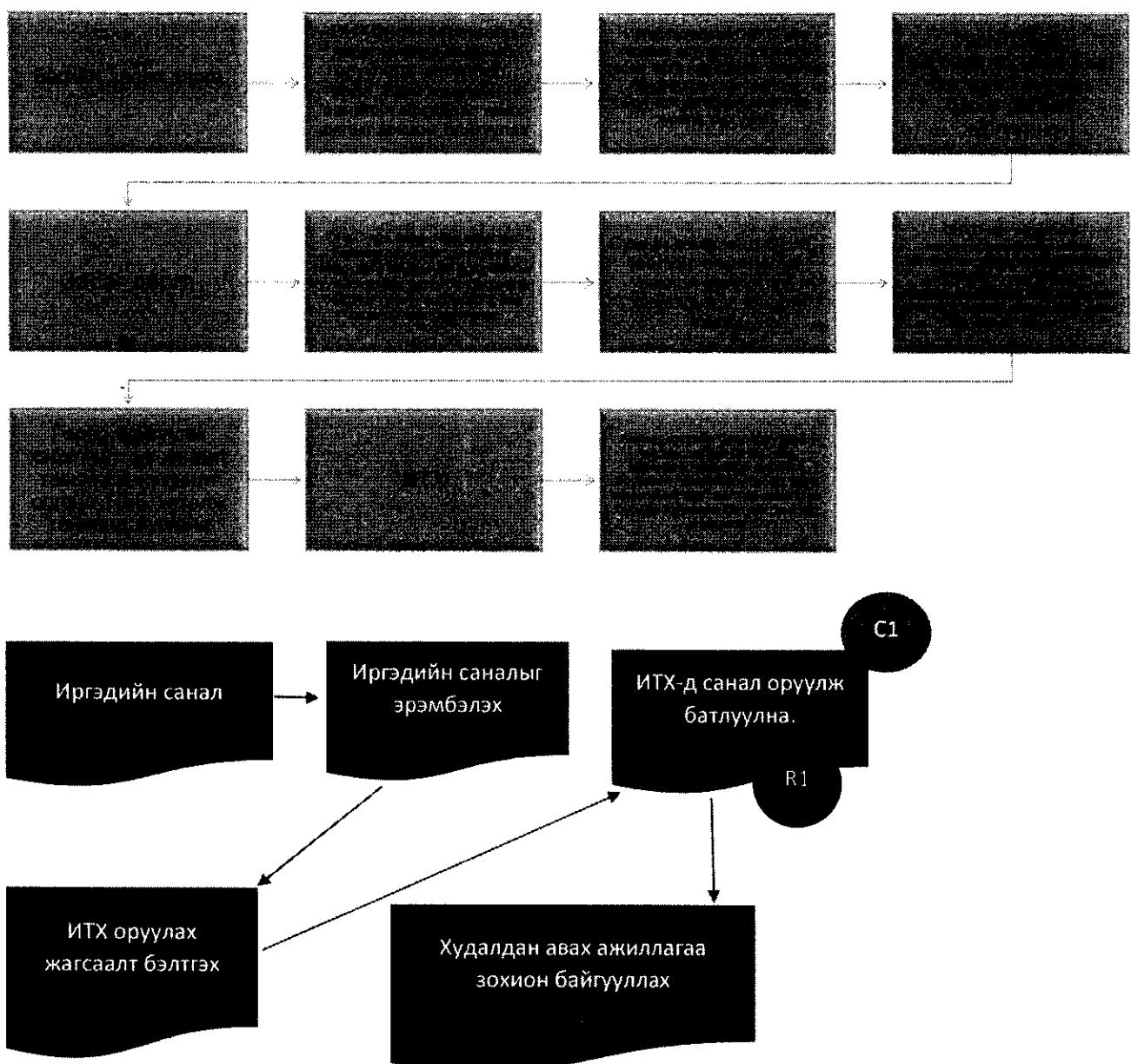
Хянасан:

С.Бархасмаа

ДОТООД АУДИТЫН АЖЛЫН БАРИМТ: АБ 2002

УРСГАЛ ДИАГРАМ

R – тухайн үйл явц эсвэл үйл ажиллагаанд учирч байгаа эрсдэл

С – Тухайн эрсдлийн хариуд удирдлагаас хэрэгжүүлж байгаа дотоод хяналт

ДОТООД АУДИТЫН АЖЛЫН БАРИМТ: АБ 2003

ЭРСДЭЛ ХЯНАЛТЫН МАТРИЦ

ТБОНӨБАУХА тухай хууль	Үе шат	Эрсдлийн дугаар	Эрсдлийн агууллага	Үүсэх магадлал	Нөлөөлөл	Эрсдлийн үнэлгээ	Хяналтын дугаар	Хяналт	Давтамж	Гол хяналт
R1	Босго үнэд багтаах, эсхүл нээлттэй тендер шалгаруулалтын журмыг хэрэглэхээс зайлсхийх зорилгоор нийт төсөвт өргтийг хувааж хэд хэдэн тендер шалгаруулалт явуулахыг хориглоно.	2	2	4	C1	Хуулийн заалт. ТБОНӨХБАУХА тухай хууль		Тухай бүр	Тийм	

Хяналт бодитойгоор байгаа эсэх		Хяналт үр нөлөөтэй эсэх						
Үгүй	Тийм эсвэл үгүй	Сорилд хийх баримт бичгийн нэр	Сорилд хамрагдсан түүврийн тоо	Түүвэрлэсэн арга	Сорилор илэрсэн алдааны утга	Сорилор илэрсэн алдааны утга	Хяналтын үнэлгээ (Хүчтэй, сул, мүү)	Илэрсэн асуудлын нэгтгэдэл оруулах эсэх
ОНХС-ийн үйл ажиллагаанд дотоод хяналт шалгалт хийдэггүй	1	2022 онд хийсэн дотоод хяналт хийсэн тайлан	Судалгаа	1	Дотоод хяналт хийгээгүй		мүү	тийм

ДОТООД АУДИТЫН АЖЛЫН БАРИМТ: АБ 3000

ИЛЭРСЭН АСУУДЛЫН НЭПГЭЛ

Асуудлын утга	Холбогдох ажлын баримтын дугаар	Асуудлын ангилал /нөлөөтэй эсэх/	Нөлөөлөх хууль тогтоомж дүрэм, журам	Аудитын тайландаа оруулах эсэх
Эрсдэлдийн үнэлгээ хийгдээгүй байна.	АБ2003	Тийм	Аж ахуйн нэгж дотоод хяналт зохион байгуулах нийтлэг журам	Үгүй
Босго үнэд багтаах, эсхүл нээлттэй тендер шалгаруулалтын журмыг хэрэглэхээс зайлсхийх зорилгоор нийт төсөвт өртгийг хувааж хэд хэдэн болгон баталсан.	АБ2003	Тийм	ТБОНӨХБАҮХА тухай хууль	Тийм

ҮНДСЭН ШАЛТГААНЫ ШИНЖИЛГЭЭ

Илэрсэн асуудлын утга	Бодит нөхцөл байдал /ямар байна бэ/	Шалгуур /ямар байх ёстой бэ/	Үндсэн шалтгаан /5 яагаад арга эсвэл загасан нуруу арга ашиглах/
Шууд худалдан авалт хийх зорилгоор төсөвт өртгийг хувааж баталсан	2023 онд Орон нутгийн хөгжлийн сангийн хөрөнгөөр хэрэгжүүлэх хөрөнгө оруулалт, хөтөлбөр, төсөл арга хэмжээг Иргэдийн Төлөөлөгчийн хурлаар батлуулахдаа худалдан авах ажиллагааг зохион байгуулахаас зайлс хийж хөрөнгө оруулалтыг хэсэгчлэн, өртгийг бууруулан хувааж баталсан байна.	Босго үнэд багтаах, эсхүл нээлттэй тендер шалгаруулалтын журмыг хэрэглэхээс зайлс хийх зорилгоор нийт төсөвт өртгийг хувааж хэд хэдэн болгон баталахыг хориглоно	<ol style="list-style-type: none"> 1. Орон нутгийн хөгжлийн сангийн журамаа мэдхүү. • Мэднээ 2. Мэдсээр байж нэг ажил арга хэмжээг яагаад хувааж батлуулсан бэ. • Тохижилтын ажлын тал дээр бол сумынхаа нөхөрлөлөөр хийлгэж чанартай хийжийг бодсон. Тэгээд ч төсөв мөнгө хүрэлцэхгүй хямд зардааар хийхийг л зорьсон. 3. Албан хаагчдыг АЗ-ийн сургалтанд хамруулах арга хэмжээ авсан уу. <ul style="list-style-type: none"> • Хүмүүсийг хамруулсан боловч тэнцээгүй. 4. 1, 2, 3 дугаар багийн мал угаалагын ванны ажлыг яагаад 3 хувааж баталсан бэ. <ul style="list-style-type: none"> • Тусдаа ажил гэж ойлгож баталсан, тэхдээ тендер заралсан, 31 сая төгрөгийн төсөвтэй. 5. Иргэдийн төлөөлөгчдийн хууль журмын талаарх мэдлэг хэр байна <ul style="list-style-type: none"> • Мэдлэгийн хувьд дутмаг байдаг.

ДОТООД АУДИТЫН АЖЛЫН БАРИМТ: АБ 4000

Аудит хийгдсэн байгууллага:

Луус сумын Орон нутгийн хөгжлийн сан

Огноо: 2023.05.27

ДОТООД АУДИТЫН НЭГЖ: ДУНДГОВЬ АЙМГИЙН САНХҮҮГИЙН ХЯНАЛТ,
ДОТООД АУДИТЫН АЛБА

ДОТООД АУДИТЫН АЖЛЫН ТАЙЛАН

Аудитын нэр: 2022, 2023 оны эхний 3 сарын санхүүгийн үйл ажиллагаа.

Жил: 2022

2023 он

ДОТООД АУДИТЫН АЖЛЫН БАРИМТ: АБ 4000

АУДИТ ХИЙСЭН БАЙГУУЛЛАГА: ДУНДГОВЬ АЙМГИЙН САНХҮҮГИЙН ХЯНАЛТ
ДОТООД АУДИТЫН АЛБА

АУДИТ ХИЙГДСЭН БАЙГУУЛЛАГА: ЛУУС СУМЫН ОРОН НУТГИЙН ХӨГЖЛИЙН САН

АУДИТЫН ТӨРӨЛ: ГҮЙЦЭТГЭЛ, САНХҮҮГИЙН АУДИТ

АУДИТЫН ХУГАЦАА: 2023.05.24 – 2023.05.27

Дотоод аудитын нэгжийн дарга: С.Бархасмаа

Аудитын багийн гишүүд: Б.Батсайхан

АГУУЛГА

1. ТАНИЛЦУУЛГА
2. АУДИТЫН ЗОРИЛГО БА ЦАР ХҮРЭЭ
  - 2.1. Аудитын зорилго
  - 2.2. Аудитын цар хүрээ
3. Байгууллагын сайн туршлага
  - 3.1. Засаглалын удирдлагын талаар
  - 3.2. Эрсдлийн удирдлагын талаар
  - 3.3. Дотоод хяналтын талаар
4. АУДИТЫН ҮР ДҮН
  - 4.1. Илэрсэн асуудлууд
5. НЭГДСЭН ДҮГНЭЛТ

1. ТАНИЛЦУУЛГА

Дундговь аймгийн Санхүүгийн хяналт дотоод аудитын албаны 2023 оны дотоод аудитын төлөвлөгөө болон аймгийн Засаг даргын баталсан № 04 тоот удирдамжийн дагуу 2022, 2023 оны эхний 3 сарын үйл ажиллагаанд дотоод аудит хийж гүйцэтгэсэн тайланг танилцуулж байна.

2. АУДИТЫН ЗОРИЛГО, ЦАР ХҮРЭЭ

2.1. Аудитын зорилго.

Луус сумын Орон нутгийн хөгжлийн сангийн засаглал, эрсдлийн удирдлага, дотоод хяналтын үйл явцуудын үр нөлөөтэй байдлыг үнэлж дүгнэх, тус байгууллагын үйл ажиллагааг сайжруулахад чиглэсэн зөвлөгөө өгөх замаар сангийн үнэ цэнийг нэмэгдүүлэх зорилготой.

2.2. Аудитын хамрах хүрээ, хязгаарлалт.

Дотоод аудитад Орон нутгийн хөгжлийн сангийн засаглал, эрсдлийн удирдлага болон дотоод хяналтын явц, 2022, 2023 оны эхний 3 сарын төсөв, санхүүгийн үйл ажиллагааг хамруулсан.

Аудитын арга аргачлал

Дотоод аудитаар байгууллагын удирдлагад дотоод аудитын зорилго, хэрэгжүүлэх зарчмаа танилцуулж, засаглал, эрсдлийн удирдлага болон дотоод хяналтын тогтолцооны талаар асуулга авсан. Мөн аудитын хамрах хүрээнд багтаасан асуудлуудын хүрээнд байгууллагаас олж авсан мэдээлэл, бичиг баримтанд дүн шинжилгээ хийж, түүврийн аргаар сорил хийлээ. Аудитын эдгээр горимын үр дүнд, дотоод аудитын баг хангалттай аудитын нотолгоо цуглуулж, аудитын дүгнэлтээ гаргасан болно. Дотоод аудитыг хэрэгжүүлэхэд дараах хууль эрх зүйн баримтуудыг эх үүсвэр болгон ашиглалаа.

- Дотоод аудитын мэргэжлийн практикийн олон улсын стандарт
- Улсын салбарын дотоод аудитын гарын авлага
- Төсвийн тухай хууль
- Төрийн хяналт шалтгалтын тухай хууль
- Нягтлан бодох бүртгэлийн тухай хууль
- Төрийн ба орон нутгийн өмчийн тухай хууль
- ТБОНӨХБАҮХАТХууль
- Сангийн сайдын 2021 оны 86 дугаар тушаал “Орон нутгийн хөгжлийн сангийн үйл ажиллагааны журам”

3. БАЙГУУЛЛАГЫН САЙН ТУРШЛАГА

Туршлага байхгүй

3.1 Засаглалын талаар

Орон нутгийн хөгжлийн сангийн үйл ажиллагаад нэг дүгээр гарыг үсгийг Сумын засаг дарга, хоёр дугаар гарын үсгийг сангууд хариуцсан нягтлан бодогч нар зурж хөрөнгийг захиран зарцуулдаг.

Луус сумын Иргэдийн Төлөөлөгчийн Хурлын 2022 оны 12-р сарын 13-ны өдрийн 53 тоот тогтоолоор Орон нутгийн хөгжлийн сангийн хөрөнгөөр 2023 онд хэрэгжүүлэх хөрөнгө оруулалт, хөтөлбөр, төсөл арга хэмжээг батлуулсан байна.

ДОТООД АУДИТЫН АЖЛЫН БАРИМТ: АБ 4000

2023 онд Орон нутгийн хөгжлийн сангийн хөрөнгөөр хийгдэх ажил

№	Батлагдсан Хөтөлбөр, төсөл, арга хэмжээ	батлагдсан төсөв	Гэрээний дүн	Хуульд нийцсэн эсэх	Зураг төсөвтэй эсэх	иргэдийн саналтай эсэх	Бодлогын бичиг баримттай нийцсэн эсэх	Бүрэн гүйцэт хийгдсэн эсэх, хаана	Хөрөнгөд бүртгэсэн эсэх, хаана	Зардал болсон эсэх
1	Хогийн авто машин шинээр авах	10,000,000.00		Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Үгүй	Үгүй	Үгүй
2	Бага сургуулийн засварын ахил	55,919,424.00	53,875,800.00	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм
3	Хуванцарын төслийн засварын ахил	1,000,000.00	1,000,000.00	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Үгүй	Үгүй	Үгүй
4	Хуванцарын төслийн засварын ахил	1,000,000.00	1,000,000.00	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Үгүй	Үгүй	Үгүй
5	Хуванцарын төслийн засварын ахил	1,000,000.00	1,000,000.00	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Үгүй	Үгүй	Үгүй
6	Хуванцарын төслийн засварын ахил	1,000,000.00	1,000,000.00	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Үгүй	Үгүй	Үгүй
7	Хуванцарын төслийн засварын ахил	1,000,000.00	1,000,000.00	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Үгүй	Үгүй	Үгүй
8	Төвийн орон сууцны дотор засвар 304.305 тоот	80,235,500.00		Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Үгүй	Үгүй	Үгүй
9	Хуванцарын төслийн засварын ахил	19,800,000.00		Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Үгүй	Үгүй	Үгүй
10	Гамшигийн эрсдлийн сан бурдуулзх	15,000,000.00		Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Үгүй	Үгүй	Үгүй
11	Бэлчээр хамгаалах хортон мэрэгчтэй тэмцэх	5,000,000.00		Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Үгүй	Үгүй	Үгүй
12	Малын үүлдэр сайжруулах хөтөлбөр стратеги төлөвлөгөө боловсруулзх	2,000,000.00		Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Үгүй	Үгүй	Үгүй
13	малчдад зориулсан сургалт, эрүүл мэндийн үйлчилгээ үзүүлэх	15,756,414.00		Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Үгүй	Үгүй	Үгүй
	Дүн	359,096,608.00	53,875,800.00							

3.2 Эрсдэлийн удирдлагын талаар

2023 онд Орон нутгийн хөгжлийн сангийн хөрөнгөөр хэрэгжүүлэх хөрөнгө оруулалт, хөтөлбөр, төсөл арга хэмжээг Иргэдийн Төлөөлөгчийн хурлаар батлуулахдаа Мал угаалагын ванн шинээр барих 3-р баг, 8.3 сая, 15.0 сая, 8.5 сая, Мал угаалагын ванн шинээр барих 1-р баг 31.8 сая, Мал угаалагын ванн шинээр барих 2-р баг 31.8 сая төгрөгөөр, Төв саадны тохижилт, засварын ажил, Спорт талбайн тохижилтын ажил, Хүүхдийн тоглоомын талбайн тохижилтын ажил тус бүр 19.9 сая төгрөгөөр төсөвт өртийг хувааж батлуулсан байна. Мөн сумын ОНХС-ийн журмын хэрэгжилтэд эрсдэлийн үнэлгээ болон дотоод хяналт шалгалтыг хийж хэрэгжүүлээгүй байна.

3.3 Дотоод хяналтын системийн талаар

Засгийн газрын 2011 оны 311 дүгээр тогтоолоор “Аж ахуй нэгж байгууллагын үйл ажиллагаанд дотоод хяналт шалгалтыг зохион байгуулах нийтлэг журам”-ын дагуу дотоод хяналтын нэгж байгуулсан боловч төлөвлөгөө гаргаж хяналт шалгалт хийгээгүй байна.

4. АУДИТЫН ҮР ДҮН

Илэрлсэн асуудал 1	Төрийн болон орон нутгийн өмчөөр бараа ажил үйлчилгээ худалдан тухай хуулийн 8.5. Энэ хуулийн 8.1 дэх хэсэгт заасан босго үнэд багтаах, эсхүл нээлттэй тендер шалгаруулалтын журмыг хэрэглэхээс зайлс хийх зорилгоор нийт төсөвт өргтийг хувааж хэд хэдэн тендер шалгаруулалт явуулахыг хориглоно гэсэн заалтыг зөрчсөн
Асуудлын ангилаал	Нөлөө ихтэй
Бодит байдал:	Мал угаалагын ванн шинээр барих 3-р баг, 8.3 сая, 15.0 сая, 8.5 сая, Мал угаалагын ванн шинээр барих 1-р баг 31.8 сая, Мал угаалагын ванн шинээр барих 2-р баг 31.8 сая төгрөгөөр, Төв саадны тохижилт, засварын ажил, Спорт талбайн тохижилтын ажил, Хүүхдийн тоглоомын талбайн тохижилтын ажил тус бүр 19.9 сая төгрөгийн хөрөнгө оруулалтыг хэсэгчлэн, өргтийг бууруулан хөрөнгө оруулалтыг хувааж баталсан.

Асуудлын үндсэн шалтгаан:

- Шууд худалдан авалт хийх зорилгоор төсвийг хувааж баталсан.

Зөвлөмж: Төрийн болон орон нутгийн өмчөөр бараа ажил үйлчилгээ худалдан тухай хуулийг мөрдөж ажиллах

4. НЭГДСЭН ДҮГНЭЛТ

Дотоод аудитаар танай байгууллагад “Сайжруулах шаардлагатай” гэсэн дүгнэлтийг өгч байна.

Дүгнэлтийн төрөл	Дүгнэлтийн тайлбар
“Сайжруулах шаардлагатай”	Байгууллагы эрсдлийн удирдлага болон дотоод хяналтын үйл явцын төлөвшил нь давтамжтай буюу 2-р түвшинд байна гэж үзсэн. Аудитаар илэрсэн асуудлуудын 21-79% нь “нөлөө ихтэй” гэж үзсэн

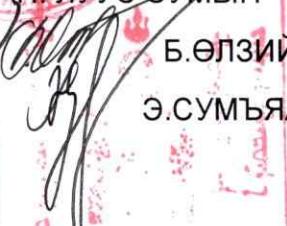
ТАЙЛАН БЭЛТГЭСЭН: УЛСЫН БАЙЦААГЧ Б.БАТСАЙХАН

ТАЙЛАН ХЯНАСАН: САНХҮҮГИЙН ХЯНАЛТ ДОТООД АУДИТЫН

АЛБАНЫ ДАРГЫН АЛБАН ҮҮРГИЙГ ТҮР ОРЛОН

ГҮЙЦЭТГЭГЧ С.БАРХАСМАА

ТАНИЛЦСАН ЛУУС СҮМҮН

ЗАСАГ ДАРГА Б.ӨЛЗИЙХИШИГ
НЯГТЛАН БОДОГЧ Э.СҮМЬЯАЖАРГАЛ